

Forord

K&K 78 havde som tema *Metafor*. Dette nummer af *K&K* har som tema *Metonymi*. Begge disse størrelser stammer fra den antikke retorik, hvor de hørte til de fremmeste blandt de såkaldte »mestertroper«. Retorikken var emnet for *K&K* 79 – *Det retoriske og det dialogiske* – og stod igen centralt i *K&K* 84, hvor Roland Barthes afhandling om »Den gamle retorik« blev bragt i dansk oversættelse. Et temanummer om metonymi falder således ind som led i en langvarig beskæftigelse for tidsskriftet. Det knytter dertil meget direkte an til Roman Jakobsons berømte artikel »To aspekter af sproget og to typer af afasi«, der blev bragt på dansk i *K&K* 78 – en artikel hvis hele grundkonstruktion er kontrastivt at modstille metaforen og metonymien og at tænke dem sammen med det, man i lingvistikken benævner det paradigmatisk hhv. det syntagmatiske aspekt af sproget.

Med Roman Jakobsons model blev metonymien for en stund løftet op til en prominens, den ikke havde haft i lang tid. Interessen for det store retoriske system var ved indgangen til det 19. århundrede ebbet ud. Hvad der blev tilbage var en optagethed af det sproglige billede, men dette blev nu opfattet på en anden, mindre instrumentel måde end retorikken havde gjort. Og af de gamle troper var det først og fremmest metaforen som terminologisk overlevede; i samme bevægelse blev termens brug gradvis også væsentlig bredere. Da litteraturvidenskaben i løbet af det 20. århundrede vendte tilbage til påny at anskue det litterære sprog fra mere 'tekniske' synsvinkler – d.v.s. som en kompleks applikation af bestemte sproglige virkemidler – fik beskæftigelsen med billedsproget derfor meget naturligt betegnelser som 'metaforteorier' o.lign. hæftet på sig. Titler på bøger og artikler, hvori termen 'metafor' indgår, blev i det sene 20. århundredes faglitteratur legio.

Trods Jakobsons berømte essay fik metonymien i det 20. århundredes billedsprogsovervejelser og -teorier aldrig en status, der blot tilnærmelsesvis matchede metaforens. Men det skyldes ikke kun den skitserede terminologiske historie. Både i den ældre tropologiske forståelse og ifølge Jakobsons teori ligger metonymien et andet sted i sproget end metaforen. Og – kunne man tilføje – det er et sted, der ikke byder sig til for begrebstænkning på samme måde som metaforen. Metaforen arbejder med ligheder, som det kræver en abstraktionsproces at få øje på: man ser hen over en mængde af forskelle, og mentalt kan man gestalte forestillingen om lighed, det være sig mellem pigen og rosen eller mellem fænomener med uendelig meget større rum- og tidslig indbyrdes afstand. I metonymien derimod har forbindelsen

mellem tropens to instanser – ‘tenor’ og ‘vehicle’ i I.A. Richards’ terminologi – en langt stærkere sensorisk og fysisk dimension: ikke kun mellem del og helhed som i synekdommen, men i alle metonymier er det den anskuelige nærhed eller berøring mellem størrelserne, som giver anledning til, at betydningen transporteres fra den ene til den anden. Hvor metaforen fører op i abstraktionernes luftige rige, men også mod koncentration og præcision, dér peger metonymien ud i verden, mod de sensoriske forbindelsers og associations- og sprogkædernes uendelighed.

At denne grundforskel ingenlunde forhindrer, at metonymi og metafor i det litterære sprog kan indgå i en tæt interaktion er en af de vigtige generaliserbare hovedpointer i *Gérard Genettes* nu klassiske analyse af »Metonymie hos Proust«, som vi i dette nummer bringer i dansk oversættelse. Næst efter Jakobsons artikel, og især hvis man fokuserer på den specifikt litterære funktion, er Genettes minutiøse analyse formentlig det vigtigste enkeltbidrag til belysning af metonymien. I »Metonymi hos Jacobsen« viser *Jørgen Holmgaard* gennem en detailanalyse af digtet »Arabesk«, hvor Jacobsen vidtgående overskrider almindelige konventioner for litterære teksters indre sammenhæng, at over for manglen på konventionel sammenhæng står et så meget desto tættere væv af metonymiske forskydninger, der danner en kæde gennem teksten. I »Metonymien i moderne lyrik« giver *Peter Stein Larsen* først et rids af den litterære kritiks stedmoderlige behandling af metonymien og efterfølgende demonstrerer han gennem række konkrete læsninger, at metonymien slet ikke er en »underordnet variationsfigur«, men har spillet en helt central rolle i den moderne lyrik. *Karin Esmann* peger i »PARTS ANSWERING PARTS, SHALL SLIDE INTO A WHOLE« på, at landskabshaven også er en komposition, og at, skønt der findes metaforisk komponerede haver, så er landskabshaven først og fremmest metonymisk: »I vandringen fra sceneri til sceneri kombineres dens enkelte dele, de forholder sig til hinanden efter et princip om nærhed.«

Uden for, men ikke helt løsrevet fra nummerets tema bringes yderligere to artikler. *Katja Teilmann* gør i »Genreteoriens (u)takt« opmærksom på det forhold, at det i moderne litteratur er helt almindeligt, at genrer blandes, sættes i spil med hinanden. Men paradoksalt nok bliver denne ’generiske interferens’ ikke reflekteret i moderne genreteori. I »Ironiens uendelige frihed« argumenterer *Claus Elholm Andersen* for at læse Poul Martin Møllers *En dansk Students Eventyr* som et indlæg i romantikkens debat om ironien.

Nummeret afsluttes som vanligt med et antal anmeldelser.

Red.